

# Tulpen en hun historie in Nederland

---

Een presentatie over de ontwikkeling rond  
om de bloembol, die van Azie naar Nederland  
kwam.

## Inhoud

---

Deze presentatie werd door Gerard Mikmak en Patrick Pasch gemaakt. Wij beschrijven hoe de bloembol van Azie naar Nederland komt en waarom Nederland het grootste exportland voor bloemen en bloebollen is. Het e-book is in vijf delen gesplit en bestaat uit de volgende punten.

- De tulp in Nederland
- Azie - het land van de tulpia
- Tulpenmania in Nederland
- Economie
- Tijdtafel

# De tulp in Nederland

---

Nederland staat voor molens, kaas, water en natuurlijk ook voor tulpen bekend en is door de prachtige bloem wereldberoemd. In het jaar 1998 heeft Nederland voor € 490.000.000 aan bloembollen uitgevoerd en de nederlandse markt groeit door: In de volgende periode groeide de export met 5 % op € 510.000.000, dat betekent een stijging van € 27.000.000. Vooral de sterke groei van de export naar de Verenigde Staten heeft hiertoe bijgedragen. In waarde gezien is de export naar de VS met 11 % gegroeid naar 271,5 miljoen gulden. In twee jaar tijd is er zelfs voor een kwart meer aan nederlandse bloembollen naar de andere kant van de oceaan vervoerd.

De groei komt vooral op het conto van tulpen. Naast de tulp deden irissen, narcissen en kokussen het ook goed op de wereld markt.

Koploper blijft Japan, waar jaarlijks bijna 70% van alle bollen worden geleverd. In 1999 werden bijna 240 miljoen stuks tulpen naar Japan uitgevoerd.

Het totaalbeeld van de export naar Duitsland is nog altijd negatief: In maart 1998 is tot eind maart de export 4 procent achtergebleven.

## Bloembolenexport 1998

---

<b>Bloembolenexport in Euro</b>	510.000.000
<b>Japan (stuks)</b>	270.000.000
<b>USA (stuks)</b>	414.000.000
<b>China (stuks)</b>	30.000.000

## Azie - Het land van de tulipa

---

Het is eigenlijk verwonderlijk, dat Nederland vandaag de dag de meeste bloemen en bloembollen in de hele wereld levert, van Japen over China en de Verenigde Staten. Er is geen ander land dat zoveel floraproducten exporteert dan Nederland en daarom staat Nederland in de hele wereld zo bekend om bloemen en natuurlijk tulpen.

Oorspronkelijk komt de tulp uit Azie, om precies te zijn uit Turkije, waar de eerste liefhebbers te vinden waren. In de 17de eeuw werd de uit de vlakke van de Mongolië overgewaaide bloem in het Turks meestal "tulipan" genoemd vanwege de vorm die sterk deed denken aan de toen gedragen tulband. In Turkije was deze bloem een grote attractie, niet alleen voor het volk, maar ook voor de sultans, die enorme feesten organiseerden toen de tulp bloeide. Volgens de Turken symboliseerden de tulpen het leven en de vruchtbaarheid en dat lieten ze ook aan het buitenland zien: Een turkse sultan schonk aan een gezant van Oostenrijk een pakje tulpenbollen.

In een frans sprookje word de waarde van de tulp in die tijd duidelijk. Volgens het sprookje was er een turkse sultan, die op zijn huwelijksdag de tuin vol bloeiende tulpen wilde hebben. Hij gaf zijn oppertuinman de opdracht dit uit te voeren. Er was echter één probleem: de sultan wilde in de maand november trouwen. De oppertuinman dacht na en deed beroep op de fakir.

## Export

---

Export en de positie van Nederland in de wereld

## De rol van Turkije

---

De naam komt uit Turkijewaar men de bloem tulipa noemde.

---

De vliegende fakir

Deze speelde de hele nacht op zijn fluit spelde om alle tulpen te laten groeien. Toen de sultan de volgende dag met zijn bruid kwam, was de hele tuin vol tulpen. Hij was zo blij dat de tuinman erin geslaagd was de opdracht uit te voeren, dat hij een beudel met goud aan de tuinman gaf. De tuinman gaf het goud aan de fakir als dank voor zijn hulp, maar de beudel behield hijzelf.

## Tulpenmania in Nederland

---

De tulp kwam rond 1570 van uit Azië naar Nederland en nog vroeger naar Europa, rond 1560. In 1554 verschenen de eerste geschiedten over de tulp. De wellicht belangrijkste wetenschapper bij deze ontwikkeling is Carolus Clusius, die als professor aan de universiteit van Leiden les gaf en als "Hortulanus" de grootste botanische tuin van Nederland aanlegde. Clusius, die eigenlijk Fransman was en Charles de L'Ecluse heette, plantte in 1593 de eerste tulp in Hortus Botanicus te Leiden. Zijn bedoeling was om de bijzondere bol alleen aan botanicussen te tonen. Na een inbraak in de tuin waarbij de bol gestolen werd, begon het "groeien" van de tulp in Nederland.

Iedereen wilde deze wonderschone bloem bemachtigen. Rond 1600 - 1637 ontstond een tulpengekte, ook wel tulpenmania genoemd. De bollen gingen voor absurde prijzen van de hand. De duurste bol kostte toen € 2090 (de waarde van het geld van die tijd gerekend). Geen tuin was compleet zonder één of meer tulpen. De prijzen schoten omhoog. Zakenlieden zagen hun kans en men begon tulpenbollen, die nog in de grond zaten, op papier te verkopen. In deze termijnhandel gingen de papieren van hand tot hand met telkens weer winst, terwijl de steeds kostbaar wordende bollen in de koude grond rustten. De handel liep uit op een gekte die zijn weerga in de Nederlandse geschiedenis niet kent. De anders zo zuinige en spaarzame Hollanders lieten zich gek maken door de verhalen over de geweldige winsten, die de ronde deden. Vooral zeldzaam gevlamde exemplaren brachten gigantische prijzen op. Een bekend verhaal is dat van de Alkmaarse kastelein Wouter Winkel die voordelig een pakket bollen had gekocht waarvan hij hoopte deze met grote winst te verkopen. Helaas overleden Winkel en zijn vrouw voordat de winst kon worden opgestreken. Zijn zeven kinderen belandden in het weeshuis. Toen de weesvaders van de bollen hoorden, pakten ze de zaken groot aan. Er werd een prachtige catalogus gemaakt waarin de tulpen stuk voor stuk werden afgebeeld in de juiste kleuren. Er werd een veiling georganiseerd en van heinde en verre kwamen de kooplustigen. Het pakketje bollen bracht het voor die tijd gigantische bedrag op van € 40.900. Naar onze tijd vertaalt, zou dat vele miljoenen betekenen. De wezen waren in één klap gezeten burgers en het weeshuis voer er wel bij.

De bodem viel gedurende 1637 uit de markt toen een groep handelaren niet de gewoonlijk opgeblazen prijzen konden krijgen voor hun bollen. Dit gerucht werd snel verspreid en de markt klapte in elkaar. Duizenden, exporterende Nederlandse handelaren, werden in minder dan 2 maanden geruïneerd - het nieuws verspreidde zich heel erg snel voor die tijd.

## Nederland en de tulp

---

Vandaag de dag is Nederland met een wereldmarktaandeel van meer dan 60 % de grootste exporteur van bloembollen.

## Tulpenreiz

---

De bloem uit Turkije

---

Wouter Winkel

## Een hele economie

---

De tulp werd pas in de laatste 400 jaar economisch genut.

Bijna 400 jaar geleden begon men de bloembollen voor economische redenen te kweken. De pioniers waren in Haarlem en omgeving te vinden. De streek rond Haarlem en Leiden werd daarom ook de "Bollenstreek" genoemd. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat een groot deel van de bevolking in deze streek hun dagelijks brood door de teelt van bloembollen verdient. Deze sector bestaat niet alleen uit kwekerijen maar ook uit export en de toeleverende industrie. Lisse doopte zichzelf om als het centrum van het bloembollengebied met de leus: "Lisse, het centrum van het bloembollengebied".

Tijdens de loop der jaren groeide het teeltgebied en Nederland begon met deze ontwikkeling ten opzichte van de bloembollen- en tulpenexport, in de wereld belangrijker te worden. Naast dit bloembollengebied, ontwikkelde zich, tijdens de 1e wereldoorlog, in het meest noordelijke gedeelte van de provincie van Noord-Holland, een ander bloembollengebied, in de Anna Paulownapolder. In het begin waren het de grote kwekerij-exportbedrijven die hier grond, voor een veel lagere prijs dan in het traditionele bloembollengebied, kochten. Na de 2e wereldoorlog groeide de bloembollenteelt in deze polder sterk. Een nieuw teeltgebied, de Noord-Oostpolder, werd ook na 1945 in gebruik genomen voor bollenteelt. Hier worden voornamelijk tulpen, lelies en gladiolen geteeld.

## Tijdtafel

---

Ongeveer 1100

In een Italiaanse bijbel zijn in de initialen van tulpen verwerkt.

12e eeuw

Omar Khayam schrijft een gedicht over tulpen.

13e eeuw

Onder Soleiman II vindt de Tulpenmania in Turkije plaats.

1557

Eerste tekening van een tulp in West-Europa.

1561

Eerste boek waarin tulp is afgebeeld (C. Gesner).

1568

Eerste afbeelding in een Nederlands boek van een tulp (R. Dodoens Cruydtboeck)

1578

Eerste tulp in Engeland.

1581

Matthias de 'l Obel beschrijft in zijn Cruydtboeck al 41 verschillende tulpen.

1593

Carolus Clusius plant in de Leidse Hortus de eerste tulp.

1594

De eerste tulpen bloeien in Nederland.

## Een overzicht

---

De tulp in kaart van begin tot nu.

---

De eerste tulp in Nederland.

1598

Eerste tulp in Frankrijk.

1600-1650

De tulp als exclusieve tuinplant. Aanplant vindt plaats op strategische punten in de tuin.

1600

Vestiging van de eerste kwekerijen ten zuiden van Haarlem, met name langs de Wagenweg en de Kleine Houtweg. Deze alleenheerschappij zou zo'n 150 jaar stand houden.

1612

Emanuel Sweerts geeft de eerste handelscatalogus uit, met onder andere tulpen.

1610-1637

Ontstaan van een levendige handel in tulpenbollen, uitmondend in de 'tulpenwindhandel'. Met name in de periode 1623 tot 1637 lopen de prijzen sterk op. Voorbeeld: 'Semper Augustus' kost in 1624 € 545 per bol, in 1625 € 1.360, in 1633 € 2.270 en in 1637 kosten 3 bollen € 13.630. Ter vergelijking: een Amsterdams grachtenpand kostte toentertijd € 4.545. Deze periode mag veel aandacht krijgen. Sindsdien heeft er in Nederland niet meer een dergelijke windhandel plaatsgevonden.

1630

De eerste parkiettulpe wordt beschreven.

1650

De firma Voorhelm vestigt zich in Haarlem.

1651

In Parijs verschijnt er een tulpenlijst van P. Morin.

1661

De Keurvorst van Brandenburg vermeldt in een beschrijving 126 verschillende tulpen.

1700-1730

Grote tulpentijd in Turkije. Mohammed Lalizai is de grote tulpenliefhebber. In die tijd importeert Turkije duizenden bollen uit Nederland.

1734

Samenspraak van Waermondts en Gaergoeds over de tulpenwindhandel wordt opnieuw uitgegeven. Nu vanwege een dreigende hyacintenwindhandel.

1750

Introductie van de tulp 'Keizerskroon' (nu nog geteeld op 2,3 ha.)

19e eeuw

De teelt breidt zich uit, in eerste instantie richting Overveen en Bloemendaal, in de tweede helft van de negentiende eeuw richting Hillegom, Lisse en Noordwijk. De tulp viel in die tijd onder de groep 'bijgoed'. Alleen hyacinten vielen onder de term 'bollen'

---

Tulpenmania

1815

Introductie van de tulp 'Couleur Cardinal', vandaag de dag nog 23 ha geteeld met een groot aantal mutanten als 'Arma' (44 ha.) en 'Princes Irene' (72 ha).

1849

J.B. van der Schoot is de eerste bollenreiziger naar de Verenigde Staten. Wel is er al handel met de VS in de 18e eeuw.

1860

Introductie van de geurende tulp 'Prins van Oostenrijk' en de dubbele vroege tulp 'Murillo'.

1872

Vondst van de tulp greigii. Deze komt via P.L. Graeber naar C.G. van Tubergen, die voor verdere introductie zorgt.

1877

E.A. Regel beschrijft *Tulipa kaufmanniana*.

1889

Introductie van Darwintulpen, 1898 introductie van de 'Bartigon'. Deze tulp is uitgegroeid tot een van de meest geteelde tulpen.

1914-1915

Eerste geclassificeerde lijst van tulpen namen. Indeling onder meer in bloeitijd, maar ook naar vorm en mate van bloembreking.

1928

Oprichting Hortus Bulborum in Leiden.

1943

Eerste vakmatige publicatie over virussen in tulpen, compleet met ziektebeelden.

1943

D.W. Lefeber vindt als resultaat van kruisingen enorme rode tulpen, de zogenaamde Darwin hybriden. Meest bekend wordt de 'Apeldoorn'.

1960

Reis per koets van Turkije naar Nederland ter herdenking van 400 jaar tulp in West-Europa.

1977

Introductie van de Ijstulp.

1993

Vierhonderd jaar geleden plantte Clusius de tulp in Nederlandse bodem.

## Bron

---

De tulp in Nederland

Productschap Tuinbouw (cijfers; text: [agriholland.nl](http://agriholland.nl))

Azie - Het land van de tulpie

International Bloembollen Centrum ([bloembollencentrum.nl](http://bloembollencentrum.nl))  
Tulpengekte (Universiteit Leiden, [leidenuniv.nl](http://leidenuniv.nl))

Tulpenmania in Nederland

o.a. [Recreatief.nl](http://Recreatief.nl)

Nederland en de tulp

o.a. [IBC](http://IBC)

Tijdtafel

[IBC](http://IBC)

---

Text: Gerard Mikmak  
Techniek: Patrick Pasch

Jan. 2002